

Barszcz Sosnowskiego (Heracleum sosnowskyi Manden.)

AGRESYWNA, INWAZYJNA roślina PARZAĆA, bardzo trudna do zwalczenia, powodująca oparzenia u ludzi i degradację środowiska przyrodniczego

Jak się ustrzec przed poparzeniem

- ⇒ Nie dotykać i nie chwycać roślin przy użyciu gołych rąk.
 - ⇒ Nie pozwalać dzieciom na zabawę nieopodal barszczu Sosnowskiego, ze względu na rozmiar rośliny i puste łodygi może się ona wydawać dla dzieci szczególnie atrakcyjna.
 - ⇒ W upalne dni unikać zbliżania się do rośliny, ze względu na lotne olejki eteryczne emitowane do otoczenia, które mogą osadzać się na skórze.
- ### **Objawy**
- ⇒ Na skutek kontaktu skóry z rośliną obserwuje się objawy podobne do poparzenia termicznego.
 - ⇒ Następnie – zależnie od nasilenia poparzenia – mogą pojawić się pęcherze z surowiczym płynem, a nawet głębokie rany.
 - ⇒ Objawy występują po kilkunastu minutach od kontaktu z rośliną – największe natężenie następuje w ciągu 30 minut do 2 godzin.
 - ⇒ Objawy mogą nasilać się w ciągu 24 godzin.

Rys. 1. Poparzenie barszczem Sosnowskiego (fot. M. Urbaneek)

Pierwsza pomoc przy poparzeniu

- ⇒ Jeżeli miał miejsce kontakt z rośliną, ale nie wystąpiły jeszcze objawy poparzenia należy obmyć skórę dużą ilością letniej wody z mydłem.
- ⇒ W każdym przypadku – niezależnie od stopnia nasilenia objawów – należy unikać ekspozycji na światło słoneczne (nawet w przypadku braku objawów przynajmniej przez 48 godzin).
- ⇒ **W przypadku wystąpienia objawów należy niezwłocznie zgłosić się do lekarza.**
- ⇒ Podczas oczekiwania na kontakt z lekarzem można podać preparat zawierający wapń, aby zmniejszyć ryzyko wystąpienia reakcji alergicznej u osób uczulonych na barszcz Sosnowskiego.
- ⇒ Jeżeli pojawiły się pęcherze surowicze, ale nie doszło do ich rozerwania, można zastosować miejscowo maści (kremy) kortykosteroidowe.
- ⇒ W przypadku kontaktu oczu z rośliną należy je przemyć dokładnie wodą i chronić przed światłem.

Rys. 2. Poparzenie barszczem Sosnowskiego (fot. M. Urbaneek)

Toksyczność barszczu i mechanizm wywoływania poparzenia

We wszystkich częściach rośliny występuje olejek eteryczny, zawierający m. in. furanokumaryny – chronią roślinę przed owadami i patogenami, stanowiąc jednocześnie zagrożenie dla zdrowia, a nawet życia ludzi. Związki te mają wysokie powinowactwo do DNA – mają łatwość łączenia się z DNA komórek skóry powodując ich obumieranie.

Na intensywność reakcji ma wpływ ilość ojektu eterycznego, który miał kontakt ze skórą, intensywność ekspozycji na światło (promienie ultrafioletowe przyspieszają i nasilają proces łączenia się furanokumaryny z DNA) oraz wrażliwość osobnicza.

Furanokumaryny są emitowane do otoczenia, toteż mogą osadzać się na skórze, nie tylko w bezpośrednim kontakcie z rośliną, ale także poprzez powietrze, co ma miejsce szczególnie w upalne, wilgotne dni. Wdychanie olejków eterycznych może powodować bóle i zawroty głowy oraz nudności.

Rys. 3. Kwitnący barszcz Sosnowskiego wśród pól (fot. H. Kawalec)

Rys. 4. Leśniczka na tle bujnego barszczu Sosnowskiego w środku lasu (fot. H. Kawalec)

W komórkach skóry, które zostały narażone na kontakt z furanokumarynami dochodzi do wzmożonej produkcji melaniny, co powoduje powstawanie przebarwień (hiperpigmentacji), które mogą utrzymywać się nawet kilka lat po zagojeniu się oparzeń.

Rozpoznawanie

Barzsz Sosnowskiego to bylina:

- ⇒ o łodygach dętych (pustych w środku), podłużnie bruzdowanych, pokrytych w dolnej części fioletowymi plamkami,
- ⇒ dorastająca w ciągu jednego sezonu do 4 - 5 metrów wysokości,
- ⇒ z białymi, drobnymi kwiatami zebranymi w gigantyczny (o średnicy ok. 50 cm) baldach złożony (kształt parasolki),
- ⇒ o dużych liściach (ok. 150 cm średnicy), które są skrętolegle ułożone na łodydze.

Roslinę można pomylić z wyrosniętym koprem, od którego różni się głównie gigantycznymi rozmiarami (koper osiąga wysokości nie większe niż 75 cm.) i kolorem kwiatów (kwiaty kopru mają barwę żółtą).

Rys. 5. Fioletowe plamki na łodydze barzszu (fot. H. Kawalec)

Rys. 6. Liście barzszu Sosnowskiego

Rys. 7. Kwiatostan barzszu Sosnowskiego (fot. H. Kawalec)

Przynależność systematyczna

Gatunek rośliny należący do rodziny *Apiaceae* – baldaszkowatych (selerowatych), do której należy również seler, marchew, koper i inne rośliny użytkowe.

W Europie Środkowej i Zachodniej poza barzszem Sosnowskiego występują jeszcze dwa inwazyjne gatunki barzszu: barzsz Mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum*), często mylony z barzszem Sosnowskiego (różnice diagnostyczne nie są wystarczające dla jednoznacznego odróżnienia obu gatunków) i barzsz perski (*Heracleum persicum*).

Nazwa barzszu Sosnowskiego pochodzi od nazwiska rosyjskiego botanika, odkrywcy tego gatunku, Dimitra Iwanowicza Sosnowskiego.

Rys. 8. Nle w pełni rozwinęły kwiatostan barzszu (fot. H. Kawalec)

Zasięg naturalny oraz obszar inwazji

Naturalny zasięg obejmuje centralną i wschodnią część Kaukazu, Zakaukazię i północno-wschodnie krańce Turcji. Do północno-zachodniej Rosji barzsz Sosnowskiego trafił w 1947 roku, gdzie po kilkuletniej hodowli został uznany za wartościową roślinę pastewną. Do Polski został sprowadzony pod koniec lat 50-tych XX wieku jako obiecująca roślina paszowa.

W Polsce barzsz Sosnowskiego najchętniej uprawiany był na Podhalu, Podkarpaciu i Przegórzcu Sudeckim. Po niedługim czasie, z powodu problemów z uprawą i zbiorem (głównie ze względu na zagrożenie dla zdrowia), uprawy zostały porzucone, jednak gatunek zaczął rozprzestrzeniać się samorzutnie. W latach 80-tych barzsz Sosnowskiego zaczął być opisywany jako gatunek inwazyjny. Od tego czasu jego liczebność i rozprzestrzenianie się bezustannie wzrasta. Spotykany jest już w całej Polsce, szczególnie na Podhalu w dolinach rzecznych.

Rys. 9. Stoisko barzszu Sosnowskiego

Monitoring barzszu Sosnowskiego

Pracownia Stosowanej Ekologii Roślin Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania w Warszawie od 2003 roku zajmuje się inwentaryzacją i monitoringiem stanowisk barzszu Sosnowskiego zlokalizowanych głównie w Północno-Wschodniej Polsce. Od 2011 roku pracownia prowadzi serwis <http://barzsz.edu.pl/>, obejmujący bazy i mapy stanowisk występowania barzszu Sosnowskiego, do którego można zgłaszać informacje o występowaniu nowych stanowisk tej agresywnej rośliny.

W Polsce barzsz Sosnowskiego jest objęty prawnym zakazem uprawy, rozmnażania i sprzedaży.

Rys. 10. Bajne liście barzszu

Zauważony barzsz Sosnowskiego należy zgłosić pod całodobowy numer alarmowy straży miejskiej 986.

Główny Inspektorat Sanitarny
e-mail: inspektorat@gis.gov.pl

03-729 Warszawa, ul. Targowa 65 | tel. 22 536-13-00 | fax: 22 635-61-94

Główny Inspektorat Sanitarny
e-mail: inspektorat@gis.gov.pl

03-729 Warszawa, ul. Targowa 65 | tel. 22 536-13-00 | fax: 22 635-61-94